

ГУМАННЕ СТАВЛЕННЯ ПЕДАГОГІВ – ЗАПОРУКА ПОДОЛАННЯ БАЙДУЖОГО СТАВЛЕННЯ ДО НАВЧАННЯ

Кончович К., Соломка Е.,
м.Ужгород

Гуманність є однією із важливих загальнолюдських позитивних рис особистості, без сформованості якої не може бути й мови про розвиток більш складних людських якостей. Сучасне розуміння терміну «гуманність» трактується як система поглядів і переконань, що стверджує високе звання людини, її цінності як особистості, котра має право на волю, щастя, розвиток своїх задатків і перетворення їх у стійкі здібності.

Об'єкти та методи дослідження. Об'єктом дослідження є розгляд проблем гуманного ставлення педагогів до студентів у навчальному процесі.

У ході дослідження використовувались різні види пошукової роботи: цілеспрямоване та систематичне спостереження більш оптимальних умов для розвитку студентів; бесіди (навчального та виховного рівнів); анкетування.

Постановка задачі. Проблема формування та розвитку гуманної особистості являється актуальною для вищої школи. Гуманістична концепція залишається домінуючою у європейському навчальному середовищі та пропонує створення більш оптимальних умов для розвитку особистості, розкриття її потенційних здібностей, формування різного роду вмінь та навичок, включаючи вміння спілкуватися. Роль викладачів іноземних мов у формуванні вмінь та здібностей, які несуть у собі гуманістичну спрямованість, стає вирішальною так як практичне володіння іноземною мовою стало невід'ємною складовою нашого суспільства.

Метою даної статті є розгляд гуманізації відносин викладача та студентів у навчальному процесі при вивченні іноземних мов.

Результати та їх обговорення. Проблема гуманності особистості вже давно привертає увагу багатьох дослідників, але й на сьогоднішній день не існує єдиного чіткого визначення терміну «гуманність» та складових структури гуманності. Ціла низка важливих теоретичних та методичних висновків стосовно формування особистості та її гуманності містяться у працях А.В.Зосимовського, В.С.Леднева, В.Г.Горецького, Л.А.Рапацької та інших [1], [2], [3]. Існує два підходи стосовно сучасного розуміння гуманності: структурно-семантичний та аксіологічний. З точки зору В.Л.Сластеніна, О.С.Газман «гуманність – це не просто риса особистості, а його інтегральна характеристика, цілий комплекс ознак, що виражає відношення однієї людини до іншої та до самої себе». Поняття «гуманність» є невід'ємною частиною усталених категорій «добра» та «зла», які служать орієнтирами моральності у світі. В структуру гуманності окремі дослідники вкладають різний зміст: дружба, самовідданість (А.В.Тіхон ова), любов, повага, благородність, чуйність (Н.С.Сідоров), взаємодопомога, самопожертва, непримиримість зі злом (А.Г.Нестеренко).

Виховання гуманності здійснюється в різних видах діяльності, в різних варіантах міжособистісних відносин, в тому числі і тих які виникають на заняттях англійської мови у вузах, де студент повинен бути залучений до співпраці. Особливої виховної сили надає приклад гуманного відношення викладача до студентів. Очевидно, що тільки той викладач має вірогідну можливість виховати гуманність у своїх учнів, хто сам володіє нею, прагне до подальшого самовдосконалення.

Враховуючи вплив особистості викладача на якість процесу освіти, вчені пропонують різноманітні набори особистісних якостей, важливих для професії педагога. Умовно можна виділити:

- домінантні якості (гуманність, соціальна активність, інтелігентність, морально-етичні якості (правдивість, чесність, справедливість, порядність, гідність), працьовитість, готовність до створення нових цінностей і прийняття творчих рішень, здатність до міжособового спілкування, ведення діалогу, переговорів, наявність педагогічного такту тощо);
- периферійні якості (привітність, артистизм, мудрість, почуття гумору тощо).

Сукупність цих якостей педагога створює його авторитет. Учитель є головною фігурою педагогічного процесу, його особистий приклад – могутній фактор виховного впливу. Завдяки спілкуванню зі студентами викладач виховує не тільки словом, а й всіма якостями своєї особистості.

Таким чином, основною метою викладача є досягнення внутрішнього успіху, тобто досягнення задоволеності педагога собою та своєю професійною діяльністю. Це дуже важливий момент, який не співпадає з думкою про те, що вчитель, який намагається дотримуватись принципів гуманної педагогіки, буде успішним в своїй діяльності. Насправді існує зворотна закономірність: успішний вчитель, задоволений своєю діяльністю, працюватиме гуманно і демокра-

тично. Так, педагог, який має впевненість у своїй особистій та професійній компетентності, впевнений у своєму успіху, надає позитивний вплив на самооцінку і на ставлення до нього учнів, стимулює у них прагнення до успіхів в навчальній діяльності і, в підсумку, впливає на їхню особистість. Отже, успішний педагог – джерело успіху своїх вихованців.

Цікавими з цього приводу є результати анкетування, котрі дозволяють дуже чітко прослідкувати, які гуманні риси цінують студенти у своїх викладачах. Не викреслюючи необхідної наявності у викладача високого професіоналізму, не менш важливим фактором є такі прояви гуманності як доброта, справедливість, тактовність, любов до вихованця, здібність до творчої самовіддачі. Говорячи про доброту викладача, розглядаємо це поняття як суто людську рису характеру та як педагогічну якість, що є найважливішою професійною ланкою, яка може і не бути рисою характеру.

Педагогічна доброта – це здібність свідомо формувати відносини з вихованцями, спираючись на їх кращі якості та благородні методи досягнення благородних цілей. Студенти, як засвідчують дані, хочуть бачити свого викладача не тільки взірцем високого професіоналізму, але й обов'язково справедливим. Це бажання трактується специфічними особливостями юнацького віку, для котрого характерно загострене відчуття справедливості. Під справедливістю викладача розуміють справедливе оцінювання знань та вчинків. В.А.Сухомлинський писав: «Справедливість – це основа довіри дитини до вихователя, але нема якої-небудь абстрактної справедливості поза межами індивідуальності, особистих інтересів, бажань та поривів» [7, с.115]. Керуючись принципом справедливості, викладач англійської мови має диференційовано підходити до питання оцінювання студентів, приймаючи до уваги їх здібності та старанність. Не менш важливою рисою викладача являється педагогічна тактовність. Основні характеристики педагогічної тактовності складають: «простота звертання, без проявів фамільярності; природність тону, що засвідчує про правдиві добрі почуття; довіра до студентів без приниження; рекомендації та поради без нав'язування; вимогливість без приниження особистості студента; іронія та гумор без образ; діловий тон спілкування, серйозність тону без роздратованості; вміння вести бесіду без дидактизму та моралізації». А.В.Сухомлинський писав, що одним із найважливіших педагогічних інструментів є «вміння глибоко поважати людську особистість у своєму вихованці. Ми ж цим інструментом покликані творити дуже ніжну, тонку річ: бажання бути хорошим, стати сьогодні кращим, аніж вчора» [7, с.150]. Викладач завжди повинен дуже чітко бачити різницю між відмітками навчальних успіхів та оцінками особистості студентів. Як особистість студент завжди заслуговує на повагу, і загальна оцінка його особистості завжди позитивна. На фоні цієї загальної позитивної оцінки організовується оцінка ситуативна, яка відповідає вчинкам та успіхам студентів. Тільки за таких умов викладач може вплинути на відношення кожного суб'єкта виховного процесу до іншого суб'єкта. Зрозуміло, що тільки при такому ставленні до вихованця можна навчити його поважати самого себе, підштовхнути до самоусвідомлення як особистості. В свою чергу, це усвідомлення впливає і на ставлення до навчання: особистість, яка поважає себе не може працювати лише на оловину, вона викладається до кінця. Викладач повинен поважати особистість вихованця і ні в якому разі не опускається до «нанесення ударів» по його достоїнству. Доцільно буде згадати слова А.С.Макаренка: «Якомога більше вимог до учня і чим можна більше поваги до нього». Співпраця поваги та вимог завжди веде до позитивного результату. У справі по вихованню гуманності у студентів, в тому числі й на заняттях з англійської мови, приклад гуманного ставлення викладача до своїх вихованців часто замінюється дискусіями та бесідами про гуманність в цілому, що не виключає необхідності морально-етичного просвітництва у вузі. Повага викладача до студентів в результаті обов'язково повертається відповідною повагою студентів до нього, що виступає необхідною умовою їх спільної навчальної діяльності. «Вчать у тих, кого люблять» – сказав великий Гьоте. Любов та повага студентів до педагога може зробити справжні дива в справі навчання та виховання. Успіху в цій справі може досягти людина, про яку Л.М.Толстой сказав: «Не той учитель, хто отримує виховання та освіту вчителя, а той, у кого є внутрішня впевненість у тому, що він є, повинен бути і не може не бути».

При вивченні англійської мови творчість викладача як партнера, який направляє мовне спілкування, проявляється не в авторитарному або імперативному, а в підтримуючому, зацікавленому управлінні цим спілкуванням. Для цього ви-

кладач повинен бути особистістю, цікавим співрозмовником, який вміє спонукати студентів до мовленнєвих або не мовленнєвих дій, а також їх взаємодії. А учбовий процес по вивченню англійської мови – це не просто спілкування, а вчення спілкуванню до того ж на англійській мові.

Висновки. Отже, гуманність – це не просто риса індивідуума, а його інтегральна характеристика, цілий комплекс ознак, що виражає відношення однієї людини до іншої та до самої себе. Саме в позитивному ставленні до самого себе і до іншої особистості народжується ті риси, які інтегруються в складну структуру гуманності. Велику роль в цьому процесі відіграє викладач англійської мови, який повинен розвивати ці риси, перш за все, в самому собі і формувати гуманні

відносини зі своїми студентами в процесі навчання. Викладач зобов'язаний прислуховуватись до того, яким хоче бачити його студент, і це стане запорукою успіху в його професійній діяльності. Для успішного вирішення проблем по вивченню англійської мови потрібен творчий викладач, який володіє іноземною культурою, знає яку роль відіграє англійська мова як навчальний предмет, вміє використовувати знання про студента як суб'єкта навчальної діяльності, володіє методикою викладання, широко використовує інноваційні технології, мультимедійні засоби, займається науково – дослідницькою діяльністю, бачить головні проблеми педагогіки та методики як науки.

Література та джерела

1. Гірний. Аксиома навчального плану // Шлях освіти. – №3. – 2001. – С.8-13
2. Гогомохин С.П., Литвинова Т.Е. Системный подход к формированию ориентации на общечеловеческие духовные ценности, социальное и гуманитарное мышление. – М., 1998.
3. Гриб В.І., Смоляр Л.Ю. Орієнтація на загальнолюдські цінності як умова виживання людства. – К., 1999.
4. Луговий В.І. Педагогічна освіта України: структура, функції осування, тенденції розвитку. – К.: МАУП, 1994
5. Романенко М.І. Гуманізація освіти: концептуальні проблеми та практичний досвід: Наукова монографія. – Дніпропетровськ: Промінь, 2001.
6. Сидоренко В. Термінологічний словник «Основи педагогічної творчості і майстерності» // Відкритий урок. – №21-22. – 2005. – С.28-46
7. Сухомлинская О.В. Учитель в современном мире и его роль в демократизации образования: Учебное пособие. – К.: КГПИ, 1990.
8. Combs A., Wass H. Humanizing the Education of Teachers// Theory into Practice.— April. – P.12Y-131

Автор статьи рассматривает вопросы содержания и сути гуманизации в взаимоотношениях между учителем и студентами. Определены структурные компоненты гумманного индивидуума, а также роль педагога в процессе гуманизации индивидуума.

The author of the article has considered the issues of the content and essence of humanization concerning the interrelations between teachers and students. Structural components of humanistic personality have been defined. The role of a teacher in the humanisation process has been emphasized.